

המבדיל בין קודש לקודש

מהדורה זו של שירי החול היא הישג מחקרי מרשים, המעלה שאלות מהותיות על טבע היצירה של ריה"ל ועל הדרך שבה אנו מבינים את שירת ימי הביניים העברית

דומה שהגיעה השעה להעמיק בסוגיה זו מעבר לתגובות השטחיות.

דוגמה מאלפת לכך ניתן למצוא בהתייחסותו של עורך המהדורה לר' חיים ברודי, רבה של פראג ומחוקרה החשובים של שירת ימי הביניים. לפי יהלום "ברודי תמה על כך שבשירי חשק שגרתיים, לכאורה, הלחיים של מושאי תשוקתו של יהודה הלוי מעוטרים בזקן" ותולה זאת בחוסר היכרות של ברודי עם השירה הערבית. הפתרון הסביר יותר לטעמנו, בהתעלם מהנחות היסוד של שניהם, נמצא בהשערה שכלל שירי ה'חשק' אל 'הדוד' אצל ריה"ל, הם שירים אלגוריים במיטב המסורת של 'שיר השירים', ואינם כלל שירי 'חול' במובנם הפשטני.

לאור זאת, אולי יורשה לנו לקרוא לקהל קוראי 'המקום', ובכלל לאנשים יראי שמים שאינם שבויים בשבלונות חדשות של "אסור ומותר" ו"לעניין וס'פאסט נישט" ממגבלות החברה החרדית החדשה, להירתם למשימה החשובה של בחינה מחודשת של שירת ריה"ל. הגיעה העת להתקין מהדורה מבוארת של שירי ריה"ל כולם, בצורה המתאימה ליוצרים [- ריה"ל] וליוצרו [-יוצר הכל].

מהדורה זו של שירי החול היא הישג מחקרי מרשים, המעלה שאלות מהותיות על טבע היצירה של ריה"ל ועל הדרך שבה אנו מבינים את שירת ימי הביניים העברית. היא פותחת פתח למחקר מעמיק נוסף ולהבנה מחודשת של אחת הדמויות המרכזיות בתרבות היהודית, הבנה שתוכל לגשר בין העולם האקדמי לעולם התורני ולהעשיר את שניהם כאחד.

הקראית, ולא בוו הרבנית. עובדה זו מעלה תהיות מרתקות על היחסים המורכבים בין הקהילות בפוסטטאט של ימי הביניים. האם מדובר בתופעה תרבותית שבה היהדות הרבנית הוגיחה את תחום השירה? זו השערה שקשה לקבלה. או שמא מדובר בהטמעה מכוונת של שירת ריה"ל בליטורגיה הקראית? ואולי, כפי שראינו במקרים אחרים, מדובר בפנטזיה הקראית של תנועת ההשכלה וחילונים-למחצה אחרים, שהלכו שבי אחרי האפשרות לקיום יהדות שאינה מחויבת לחכמי התורה, ולפיכך אינה מחויבת מעשית לדקדוק הלכה, אך עדיין משמרת את היתרונות כמו זכויות לאומיות על טריטוריה ומוסר לאומי. נקודה מרכזית נוספת המחייבת דיון מעמיק היא ההגדרה עצמה של "שירי חול".

האם אכן ריה"ל, מחבר ספר הכוזרי ("ספר הטענה והראיה לדת המושפלת"), שהיה מגדולי הדור גם אם לא בטייפקאסט החרדי של 2025, עסק בכתיבת שירים על נושאים של מה בכך? האם באמת התבונן בנשירת שירה או בהפיכת זקנו ללבן מנקודת מבט פוסט-מודרנית גרידא? התשובה המתבקשת היא שלילית. למול תהייה זו מתגוננים בדרך כלל בהאשמות של אפולוגטיקה, אך

המהדורה המושקעת והמכובדת של 'יהודה הלוי - שירי החול: הדיואן המקורי עם נספחים' היא יצירת מופת ראויה לציון, המשקפת שנות עמל ויוע, חוכמה ולמדנות של פרופ' יוסף יהלום. היא מהווה תענוג עילאי וחוריה מהממת לכל אדם משכיל, ובפרט למי שיש לו טעם בשירה העברית של ימי הביניים. חשיבותה של מהדורה זו מתעצמת דווקא בימינו, כאשר האוכלוסייה המסוגלת ליהנות מהיצירות הללו, ולו ברמה האסתטית הבסיסית של קריאת שירה בשפת המקור, מצטמצמת והולכת. רובה ככולה של אוכלוסייה זו, אם יורשה לנו לשער, מצויה בקהילה החרדית המשכילה, שלצערנו אינה נחשפת בדרך כלל לפרסומים כגון המהדורה המפוארת בכריכת בד שלפנינו.

העבודה המחקרית המקיפה של פרופ' יהלום, שכללה ביקורים בספריות ברחבי העולם ואיסוף מדוקדק של כתבי יד - כולל ביקור היסטורי בספרייה הרוסית הלאומית בלנינגרד של שלהי ימי הקומוניזם - מציגה לראשונה את האוסף המלא של שירי החול על בסיס העריכה המקורית של חייא המגרב, בן דורו של המשורר. המהדורה כוללת מבוא מקיף, המתאר את תולדות חייו של ריה"ל בספרד הנוצרית והמוסלמית, ואת שמונת חודשי חייו האחרונים במצרים ומסעו הגורלי לארץ ישראל. פרקי המבוא הללו, המחזיקים קרוב ל-80 עמודים בסך הכל, פותחים בפני המעמיקים עולמות תוכן וכיווני מחשבה מחכימים.

אחת התגליות המרתקות העולות מן המחקר היא התופעה המפתיעה של שימור שירי החול דווקא בגניזה הקהירית

יהודה הלוי - שירי החול:

הדיואן המקורי עם נספחים מהדורת יוסף יהלום

מאונס 683 עמ'